

مقاله / محرم در ایران ما

۱۱ آبان ۱۳۹۳ ساعت ۱۴:۲۲

در آخرین روز ذیحجه با ورود دسته «چاووش عزا» به بازار شهر کاشان مردم و کسبه از فرا رسیدن ماه محرم مطلع می شوند. بیشتر اعضا این دسته مداحان اهل بیت (ع) هستند که هر کدام در مسیر راه اشعاری را در رثای امام حسین (ع) و واقعه عاشورا می خوانند.

یزد: حمل نخل تابوت عزا

شکوه عزداری مردم سرزمین بادها و بادگیرها در سوگواری روز عاشورا، آیین نخل برداری است. در یزد، نخل را به شکل تابوت سیدالشهدا یا نمادی از یکی از شهدای کربلا درمی آورند. نخل از جنس چوب و به شکل برگ درخت یا سرو است. با آن که نخل هیچ شباهتی به درخت نخل ندارد، اما به این نام خوانده می شود. مراسم نخل برداری از ویژگیهای منحصر به فرد محرم و عزاداری یزد است که با همکاری و همیاری گوناگون اهالی در تمام مراحل مراسم، از کمک مالی و تهیه چوب و دیگر وسایل آن گرفته تا کمک در تزئین و علم کردن آن و حمل آن در روز عاشورا برگزار می شود. در برخی موارد، زرتشتیان یزد نیز در ساختن نخل ها، همیاری و همکاری دارند. آنها حضرت سیدالشهدا (ع) را همسر شهربانوی ایرانی دانسته و نسبت به وی احترام و ارادت خاصی قائل هستند. مراسم آذین بندی و آماده کردن نخلها برای ایام عزاداری ماه محرم با یک فراخوان، بسیج همگانی اهل محل و یا آبادی صورت می گیرد. برخی ها در یزد و حوالی آن، درختان خود را وقف می کنند تا در زمان کهنسالی آن، ساقههایش صرف مرمت نخل کنند. نخل های بزرگ، پس از تزئین، به چندین تن وزن می رسد و معمولا برای بلند کردن و حرکت آن نیروی بسیاری لازم است. مثلا نخل های میدان امیر چخماق، میدان امام تفت، میدان مهریز، هر یک به زور ده ها نفر نیاز دارد.

کاشان: عزاداری وارثین رسوم آل بویه تاکنون

در آخرین روز ذیحجه با ورود دسته «چاووش عزا» به بازار شهر کاشان مردم و کسبه از فرا رسیدن ماه محرم مطلع می شوند. بیشتر اعضا این دسته مداحان اهل بیت (ع) هستند که هر کدام در مسیر راه اشعاری را در رثای امام حسین (ع) و واقعه عاشورا می خوانند. با نگاهی به تاریخ عزاداری سنتی در کاشان و شهرهای همجوار آن، همچون نطنز، آران و بیدگل و اردستان به برخی

آیین‌های سنتی از جمله نخل گردانی و حمل خیمه‌گاه حسینی و شهدای کربلا بر می‌خوریم که در زمان آل بویه مرسوم بوده و در زمان قاجار نیز با برپا کردن تکیه‌ها آیین‌های تعزیه رونق بیشتری گرفته است. عزاداری‌های سنتی در شهر کاشان سابقه‌ای طولانی دارد. بطوری که سابقه برپایی عزاداری در چند هیات به بیش از دو قرن می‌رسد. مجلس روضه خوانی بیت آیت الله مدنی که بیش از دو قرن نسل به نسل بر پا می‌شود. یک قرن از سابقه برپایی مجلس روضه خوانی در بیت آیت الله یثربی در مسجد حبیب ابن موسی (ع) می‌گذرد و مجلس روضه خوانی در مسجد «درب یلان» از طرف مرحوم حاج ارباب حسن تفضلی دو قرن پیش از پدر وی به یادگار مانده که هنوز همه ساله برگزار می‌شود. مراسم «توغ» برداری در کاشان نیز از جمله آداب مورد توجه اهالی این شهرستان است. زمان برداشتن توغ در کاشان معمولاً در شب و روز عاشورا و شانزدهم محرم است، مرسوم است که دسته‌های عزاداری به دنبال آن به بازار رفته و در پای آن عزاداری می‌کنند.

زنجان: دومین قربانگاه مسلمانان

زنجان شهر کوچکی است و جمعیت آن به پانصد هزار نفر نمی‌رسد، اما سال‌هاست که در عصر روز هشتم محرم به یاد سقای دشت کربلا چندین هزار عزادار از حسینیه اعظم به سوی امام زاده ابراهیم شهر حرکت می‌کنند. در سال‌های اخیر بیش از دویست هزار نفر در این دسته شرکت می‌کنند. علاوه بر اهالی شهر، جمعی از اهالی استان‌های آذری زبان همسایه و حتی کشور آذربایجان خود را به زنجان می‌رسانند تا در این آیین بی نظیر شرکت کنند. کثرت نذورات از سراسر جهان از جمله چندین هزار گوسفند اهدایی و قربانی کردن آنها پیشاپیش دسته، صحنه جالبی خلق می‌کند. این گوسفندهای نذری به حدی است که می‌توان حسینیه اعظم زنجان را دومین قربانگاه مسلمانان جهان پس از منا نامید. در این دسته نه علم کشی می‌کنند و نه از زنجیر زنی و طبل دهل رایج در دسته‌های عزاداری خبری است. فقط سیل انسان‌های آرزومند و پاک تینت است که نوحه‌های سنتی و قدیمی را زمزمه می‌کنند و بر سر و سینه می‌زنند.

مسجد حسینیه اعظم زنجان و گرمابه آن در جنوبی‌ترین بخش بافت قدیمی شهر زنجان و در محله ای معروف به «سیدلر» واقع شده که به دروازه جنوبی شهر (دروازه قلتوق) مشرف بوده است و بر اساس کتیبه ای که بر سردر ورودی گرمابه این مجموعه قرار دارد، تاریخ تجدید بنای آن به عهد ناصرالدین شاه باز می‌گردد.

بندر عباس: حرکت بسوی قدمگاه

مردم عزادار شهر بندرعباس صبح تاسوعا تابوت‌هایی را از حسینیه‌ها بیرون آورده و از شهر خارج می‌کنند تا به طرف قدمگاهی

که مردم معتقدند به حضرت علی (ع) منسوب است، ببرند. اهالی بر این باورند که با رقص دجله به طرف این قدمگاه حرکت نمادین فرزند به سوی پدر و دیدار با او انجام می شود.

خرم آباد: داغ داران سوگ سیاوش در عزای حسین(ع)

لرها توجه خاصی به مراسم سوگواری در ماه محرم دارند و بویژه در دهه اول این ماه شهرهای خرم آباد میهمانان زیادی را به خود جلب می کند. عاشورای حسینی در خرم آباد با آداب و سنن دیرینه خود از جمله زیباترین و پرشورترین آیین های اهالی این نقطه از سرزمین پهناور ایران است. گل، نماد عزاداری و ماتم، از داغ سوگ سیاوش برای ایرانیان است که امروزه لرها وارث این رسم در روزهای عزا و ماتم هستند. از چند روز مانده به عاشورا عده ای جهت افروختن آتش در صبح عاشورا به جمع کردن هیزم می پردازند. تا اگر در روز عاشورا برف و باران بارید و هوا سرد شد عزادارانی که در گل می افتند از سرما حفظ گردند. صبح روز عاشورا قبل از طلوع آفتاب، صدای آشنا و دلگیرانه ساز و دهل، جمعیت عزادار را بسوی میدان شهر و خره (گل) عاشورا فرا می خوانند.

دسته دسته افراد سینه زن که از سر تا پیا در گل غلط خورده اند در میان دسته های عزادار سینه زنان بسوی مرکز شهر حرکت می کنند و این مراسم تا ظهر عاشورا ادامه دارد. از دیگر رسم های روز عاشورای لرها مراسم «دختران چهل منبر» است. از اول صبح عاشورا، دخترانی سیاه پوش و نقابدار با پای برهنه بصورت گروهی، مجالس عزا و حسینیه های شهر را می گردند، و با نیت خواسته های مختلف بویژه بخت گشائی در هر جلسه و مراسم عزاداری یک شمع روشن می کنند تا چهل منبر را سر بزنند و چهل شمع روشن کنند.

دزفول: حمل شیدونه

مردم عزادار دزفول، در روز عاشورا طاقی با ۴ گلدسته را به حرکت درمی آورند که روی آن به سبک نقاشی های قهوه خانه ای، صحنه هایی از عاشورا به تصویر درآمده است. این طاق «شیدونه» نام دارد و ندورات مردم در آن پخش می شود. شیدونه ها به بزرگانی که در روز تاسوعا نقش داشته اند، اختصاص دارد.

در ایام محرم بیشتر مردها در سوگواری سالار شهیدان امام حسین (ع) و یارانش، نقش فعال تری دارند اما در میان مردم ایلام، زنان در رسم «چایینه» دیگر تنها شاهدان اندوهگین نیستند و به اجرای مراسم ویژه ای می پردازند. از جمله این چایینه ها می توان به چایینه حضرت قاسم (ع) در روز هفتم، چایینه حضرت عباس (ع) در روز هشتم، چایینه امام حسین (ع) در روز دهم و چایینه روز اربعین حسینی اشاره داشت. به طور مثال در چایینه قاسم، بر تن دختری جوان و ازدواج نکرده لباس عروسی می پوشانند و پس از آن چایینه خوان ها، این رسم را به جا می آورند.

شاهرود: روز «یا عباس یا عباس»

پنجمین روز از ماه محرم هر سال در شهر شاهرود روز «یا عباس یا عباس» نامیده شده و مراسم طوق بندان در این روز بر پا می شود. این نشانه از سه قسمت پایه چوبی، بدنه فلزی سینی مانند مشبک به شکل قلب و زبانه فولادی به عرض تقریبی ۱۰ سانتیمتر و طول یک متر تشکیل می شود. در باور اهالی منطقه، این نشانه، نمادی از علم و بیرق علمدار واقعه کربلا حضرت ابوالفضل العباس (ع) است. پس از جامه کردن بدنه طوق با پارچه های مشکی، سبز و غیره در این روز توسط سادات و پیرغلامان اباعبدالله الحسین انجام می شود. بزرگ ترین و سنگین ترین طوق شهر که طوق «بابا علی» نام دارد. اگر در هنگام حمل طوق به طور ناگهانی تیغه آن بر زمین بیفتد، بلافاصله گوسفندی را در همان محل قربانی می کنند. در غیر این صورت معتقدند که پیشامد ناگواری برای شخص حامل طوق اتفاق خواهد افتاد. هر طوق بنا بر سنوات گذشته در مقابل خانه افرادی که نذر دارند با حضور عزاداران و با ذکر سلام و صلوات توسط سادات و یا پیرغلامان تکایا و مساجد ادا می شود؛ پس از جامه شدن همه طوق ها، در ساعت چهار بعد از ظهر، عده ای از بزرگان تکیه ها در حالی که اشعار محتشم کاشانی را زمزمه می کنند در جلوی دیگر عزاداران به حرکت در می آیند؛ در مقابل آنها بیرق سفیدی توسط یکی از خادمین تکیه بازار حمل می شود. این بیرق به حضرت عباس (ع) منتسب بوده و رنگ سفید آن از عزیمت آن حضرت برای آوردن آب و نه جنگ طلبی حکایت دارد.

بوشهر: جایی با نوحه های شورانگیز

آوای غم انگیز نوحه خوانی و نوازندگی سنج و دمام بوشهری ها در ماه محرم و صفر حکایت از دردها و غمهای فراوان آنها دارد. سینه زنی در بوشهر و سایر شهرهای خطه جنوب با شکوه خاصی برگزار می شود. سینه زنی بوشهری به این صورت است که نوحه خوان در وسط می ایستد و بین ۵ تا ۲۰ حلقه انسانی دور او تشکیل می شود. سینه زن ها به صورت دایره ای می چرخند و

حرکت پای آنان با نوای نوحه خوان هماهنگی دارد؛ که بسیار تماشایی و شور انگیز بر گزار می شود و هر بیننده ای را تحت تاثیر قرار می دهد. این نوع سینه زنی از بوشهر به دیگر شهرهای جنوب را ه یافته است. اوج اجرای سینه زنی، هنگام اعلام واحد است توسط نوحه خوان که در آخرین لحظات سینه زنی و دمام که دریای موج سینه زنان در اوج هیجان و شور و خلسه فرو رفته است، نوحه خوان پس از یک مکث کوتاه با صدای رسا می گوید «واحد» و گروه سینه زن یک صدا جواب می دهند «الله واحد» و نوحه خوان نوحه واحد را مطابق و مناسب با روز عزا می خواند. از قدیمی ترین محله های بوشهر که از دیر باز مردم به برپایی مراسم سوگواری سید و سالار شهیدان پرداخته اند، چهار محل است که از شب های ابتدایی ماه محرم بیشتر بوشهری ها به آنجا می روند. در «شام غریبان» بوشهری ها در حالی که علم ها را به صورت خوابانده حمل می کنند با حرکت در معابر عمومی و اجتماع در مساجد، تکایا و حسینیه ها با خاموش کردن چراغ ها و در فضای تاریک در غم شهدای دشت کربلا و حالات خاندان رسول... اشک ماتم می ریزند. کسانی برای دیدن عزاداری به بوشهر می روند. باید بدانند که آنجا غذاهایی که به صورت نذری پخته می شوند، بیشتر محلی هستند. در صبحانه، نان و آش بوشهری با سبزی و گوشت پخته می شود؛ بین عزاداران پخش می شود. ناهار و شام نیز بیشتر شکر پلو با شکر و زعفران و قیمه بوشهری با گوشت و نخود له شده می پزند.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۲۰۲۴۲/مقاله-محرم-ایران>